

FORELÆSNINGER

OVER

DEN DANSKE RETSHISTORIE.

INDLEDNING. RETSKILDER.

AF

HENNING MATZEN,

DR. JURIS,

PROFESSOR VED KJØBENHAVNS UNIVERSITET.

UDGIVET MED

BIDRAG AF UNIVERSITETETS FRITRYKSKONTO.

KJØBENHAVN.

TRYKT HOS J. H. SCHULTZ.

1897.

Indhold.

Indledning.

Side.

- § 1. Retshistoriens Begreb og Betydning. Dansk Retshistorie. Udvortes og indvortes Retshistorie..... I.
- Begreb og Betydning; S. 1. Den danske Retshistorie: dens Omraade med Hensyn til Tid og Sted; den danske Rets nationale Udvikling; S. 1—2. Udvortes og indvortes Retshistorie; S. 2—3.
- § 2. Retshistoriens Kilder..... 3.
- I. Love i videste Forstand. Herunder: A. Vedtægter for Lande; S. 3; for Landes enkelte Dele; for Kjøbstæder; for Landsbyer; for Gilder og Laug; S. 4. B. Landslove; Kirkelove; Verdslige Love; S. 5. De ældste Landsloves Tilblivelse, særlig om den Dalbyske Forordning; S. 6. Initiativet gaar fra Folket over til Kongen. Jyske Lovs Fortale. Forstaaelsen af Udtrykket, at Kongen giver Loven og Landet tager ved den; S. 6—8. De ældste Loves Udfærdigelse; de deri interesserede maatte selv skaffe sig Afskrifter. Besejling af Lovene siden det 14de Aarhundrede. Senere Forordninger udsendes til Kjøbstæderne og enkelte Herreder; S. 8—9.
- C. Stadsretter. De fleste bevarede in originali. Deres Overførelse fra den ene By til den anden. De almindelige Stadsretter; S. 9—11. D. Privilegier. Almindelige Forskrifter under dette Navn. Specielle Privilegier. Forskjellen mellem Kjøbstadsprivilegier og Stadsretter; S. 11—12. Privilegiebrevens Stadfæstelse ved Tronskifte. Deres Opbevaring. De ældste originale Privilegier. Kongens Myndighed til at meddele Privilegier. Uægte Privilegier; S. 12—13. E. Rigslove. 1. Specielle Rigslove: Vederlagsretten; Harald Hejns Lovgivning og andre senere Tillæg til Vederlagsretten; Ophøret af dens Gyldighed; Gaardsretterne; Sørretterne; S. 14—15. 2. Haandfæstningerne; S. 15—16. 3. Rigsvedtægter. 4. Almindelige Rigslove; Overgangen fra Landslovene til Rigslovene, der viser sig i Udstedelsesmaaden og Indholdet; Rigslovgivningen faar efterhaanden Overtaget; S. 16—17. Udgaver. Udfærdigelse af Lovene. Registre og Tegnelser. Kundgørelse gennem Lensmændene ved Tinglæsning. Dog intet Paabud herom. Kundgørelsens Betydning; S. 17—20. II. Embeds- og ombudsmæssige Erklæringer om den gjældende Ret. Administra-

tive og judicielle Erklæringer; S. 20. **III. Domme.** Deres Betydning. Rigens Ret. Udfærdigelse. Udgaver. Laase- og Lavhævdsbreve; S. 20—21. **IV. Tingsvidner;** S. 21—22. V. Breve over private Retshandlinger. Diplomatarier. Brevenes Betydning som Bevis for Retstilstanden; S. 22—23. **VI. Ikke officielle Gjengivelser af den gjældende Ret.** Oversættelser. Andreas Sunesøns Parafras og lignende Arbejder. Historieskriverne. Deres Beretninger om gamle Kongers Love; disse Beretningers Betydning; S. 23—24. Den almindelige Historie. Exempler paa dens Betydning; S. 24—26. Folkelige Overleveringer; S. 26. Retshistoriens Hjelpevidenskaber. Diplomatiiken. Kronologien. Numismatiken. Sprogvidenskaben; S. 26—28. Retshistoriens Litteratur; S. 28—30.

§ 3. Fremmed Rets Betydning for Studiet af dansk Rets-historie. I. Nordisk Ret..... 30.

Den sammenlignende Retshistories Betydning; S. 30. Den skandinaviske Folkestammes Udsondring fra den tyske. Stammeslægt-skabet mellem de nordiske Folk; S. 31. Den islandske Ret; S. 31. Islands Bebyggelse. Ulflots Lov. Altinget. Den dømmende Myndigheds Ordning. Kristendommens Indførelse; S. 32—33. Nedskrivning af den gjældende Ret. Hafidis Skraa; S. 33. Senere Love (nymæli); S. 33—34. Lovhaandskrifter. Graagaasen; S. 34—35. Islands Underkastelse under Norge. Jarnsida; Jonsbogen. Den senere islandske Lovgivning; S. 35. Norge; S. 36. Den oprindelige Sondring i Tingforbund med egen Ret. Frostatings- og Gulatingslovene og deres Tilblivelse. Lovmændene; S. 36—37. Norske Rigslove. Ærkebiskop Jons Kristenret. Magnus Lagabøters almindelige Landslov og Bylov; S. 37—38. Norge efter Unionen med Danmark S. 38. Sverrig. Slægtskab mellem dansk og svensk Ret; S. 38—39. Den gamle Inddeling i Landskaber. Disse Landskabers Retsbøger. Vestgøtaloven og Uplands-loven; S. 39—40. Birkeretten. Magnus Eriksons og Kristoffer af Bajerns Rigslove; S. 40—41. Slutningsbemærkninger; S. 41.

§ 4. Fremmed Rets Betydning for Studiet af dansk Rets-historie. II. Engelsk og tysk Ret..... 42.

Vexelvirkning mellem dansk og angelsaksisk Ret; S. 42—43. Tysk Ret. Den oprindelige Volksrecht. De kongelige Capitularier; S. 43. Rigslovgivningens Hensygnen. Partikulære Love. Private Retssamlinger; S. 44. Tysk Rets Indflydelse paa den danske. Kirkeordningen. Krigsvæsenet. Stadsretterne; S. 44—45. I det hele en selvstændig, om end ensartet Retsudvikling. Vornedskabet. Lensvæsenet. Gilderne; S. 45—46. Beretningen om Valdemar II's Opbrænding af libri legum imperialium; S. 47. Kejserretten og dens Anvendelse. Barbarossas Privilegium for Skolarer; S. 47. Paavirkninger indenfor Strafferetten og Straffeprocessen; S. 48. Den senere Praxis Opfattelse af fremmed Rets Anvendelighed; S. 48—49.

§ 5. Fremmed Rets Betydning for Studiet af dansk Rets-historie. III. Kanonisk og romersk Ret..... 49.

Corpus juris Canonici. Gratians Dekret. Decretales Gregorii IX. Liber sextus. Constitutiones Clementinæ. S. 49—51. Den kano-niske Rets Betydning i Danmark. Kirkens Styrelse og Organisa-

tion. De gejstlige Domstole. Kirkelige Tvangsmidlers Anvendelse i civile Sager; S. 51—52. Bøder til de kirkelige Myndigheder. Rent religiøse Forbrydelser; S. 52—53. Kirkens Skattepligt; S. 53—54. Befolkningens Ydelser til Kirken; S. 54—55. Processer. Kirkens Stilling til Jernbyrd og Nævninger; S. 55. Formueretten. Forbud mod Renters Tagelse. Hævd; S. 55—56. Ægteskabsretten. Testamentretten; S. 56. Særlige Vedtægter for den danske Kirkeprovins; S. 56—57.

Retskilder.

- § 6. Retssædvaner 57.
 Retssædvanens Betydning i offentligretlige Forhold. Kan danne Grundlaget for privilegeret Jurisdiktion og offentligretlige Ydelsespligter; S. 57—59. Dens Betydning paa Privatrettens Omraade. Skjønningens Udvikling; S. 59—60. Processuelle Regler. begrundede ad sædvansmæssig Vej. Panteretsinstituttet. Mandebodens Størrelse; S. 60—61. Formueforholdet mellem Ægtefæller; S. 61. Partikulære Sædvaner i Strid med Loven. Hjemmekjøb; S. 61—63.
- § 7. Domme 63.
 Begrebet omfatter ogsaa Erklæringer om omstridte Retsspørgsmaal. Et Exempel paa en saadan Dom; S. 63—65. Praxis kan ændre den gjældende Ret eller udfylde den; S. 65. Rigens Ret eller Kongens Rettertings Praxis. Landstingenes Praxis; S. 65—66. Skrevne Domssamlinger. Udgaver; S. 66—67.
- § 8. Love 67.
 Begrebet. System for Fremstillingen; S. 67—68

Hærlove.

- § 9. I. Kong Frodes Love 68.
 Saxos Omtale af Frodes Love; S. 68. Hans Fastsættelse af Tidspunktet for deres Tilblivelse vigtig; S. 68—69. Bør henføres til Vikingetiden; S. 69. Saxo sammenblander egentlige Hærlove med andre Bestemmelser; S. 69—70. Indhold. Regler om Byttets Deling, om Straf for Fejghed og Belønning for Tapperhed; S. 70. Ere disse Regler givne for Ledingshæren eller for Landeværnet?; S. 70—71. Forskrifter om Forebyggelse og Afgørelse af Rets tvistigheder; S. 72. Bestemmelser med det Formaal at værne om Ejendomssikkerheden; S. 72—73. Strafferetlige Regler om Ran og Manddrab; S. 73. Forskrifter, hvis Henførelse til Vikingehæren er tvivlsom. Familieretlige Bestemmelser; S. 74—75. Frodes Love for de undervungne Folkeslag. Militære Lønningsbestemmelser. Krigsmændenes Jordefærd; S. 75—76. Frodes Love for Norge. Regler om Tyveri; S. 76. Om Lovenes Givelse; S. 77.
- § 10. II. Vederlagsretten 77.
 Litteraturen; S. 77. Vederlagets Oprindelse. Knud den Stores Reform. Benævnelser paa Korpset og dets Medlemmer; S. 78.

Optagelsen i Korpset. Vederlagsmændenes Tjeneste og Ret til Godtgjørelse derfor; S. 78—80. Inddelingen i Sveiter og Fjerdinger. Udtrykket Worthæld. Vederlagets senere Skjæbne i England. Dets fortsatte Bestaaen i Danmark; S. 80. Benævnelser paa Loven; S. 80—81. Dens Udstedelse under Knud den Store. De senere Affattelser og deres indbyrdes Forhold. Er den danske Text bleven formelig vedtaget? S. 81—83. Lovens Indhold. Processuelle Regler. Majestætsfornærmelsessager. Stævning. Provocatio sponsione og Virkningen heraf. Bevis ved to Vidner; 83—84. Bevisspørgsmaalets Afgørelse ved et Nævn, som gjen-nem Kongen gjør Indstilling til Domstolen. Det samlede Vederlag. Bevisførelse for, at Domsmagten tilkom Vederlaget og ikke Kongen; S. 84—87. Sigtedes Stilling efter Domfældelsen; hans Ret til at undvige; S. 87—88. Harald Hejns Reform af Bevis-reglerne. Godtgjørelse af, at denne Reform angaar Vederlags-retten. Sigtede faar Ret til at fri sig ved Lov, hvor der ikke findes Vidner; i modsat Fald Befrielsesbevis ved Jernbyrd, i hvert Fald senere. Indførelse af Nævn ved Fdg 1276; S. 88—90. Sager mellem Vederlagsmænd om personlige Krænkelser. Ældre Bestemmelser. Abels og Kristoffers Udkast; S. 90—91. Civile Sager om fast Ejendom og Boran. Smaasager Reglerne herom af senere Oprindelse; S. 91—93. Strafferetlige Bestemmelser. Straffen for Majestætsfornærmelse efter Vederlagsretten, efter Abels Udkast, efter Fdg 1276; S. 93—94. Vederlagsmands Drab af Vederlagsmand. Saar og Hug. Oprindelige Regler. Forandringen under Kong Niels. Abels og Kristoffers Udkast. Skjældsord og Forhaanelser. S. 93—95.

Gaardsretter.

- § 11. Indledende Bemærkninger 95.
Gaardsretternes Gyldighedsomraade bestemt med Hensyn til Sted og Personer; S. 95—96
- § 12. Den gamle Gaardsret 96.
Literaturen; S. 96. Gaardsrettens Indhold. Enkelte Indskud af dansk Oprindelse. Iøvrigt Straffebestemmelser og processuelle Regler; S. 97. Gaardsretten er en privat Retssamling, dog indeholdende enkelte Lovforskrifter. Hovedmassen af Bestemmelserne er af tysk Oprindelse og er over Sverige indførte i Danmark; Tidspunktet for Receptionen. Erik af Pommerns Stadfæstelse; S. 98—100.
- § 13. Frederik II's Gaardsret 100.
Dens Udstedelse og Omfang; S. 100. Dens Indhold. Civile Retsforskrifter. Processuelle Bestemmelser om Sagernes Afgjørelse ved Nævn og om Exekution. Strafferetlige Regler; S. 101—102.

Stadsretter.

- § 14. Almindelige Bemærkninger 102.
Kjøbstædernes Opkomst. Deres Næringsprivilegier og deres privilegerede Jurisdiktion og Administration; S. 102—104.

Derved skabes Forudsætningen for de særlige Byretter. Disse skyldes fra først af Byernes Autonomi. Senere bliver en Stadfæstelse af Landsherren nødvendig; S. 104—105. Forholdet mellem Stadsretterne og Rigslovgivningen; S. 105.

§ 15. Slesvigs Stadsret 105.

Det bevarede Haandskrift; S. 105—106. Stadsretten er ikke officielt bekræftet, men er en privat Retssamling. Forklaring af Henvisningen til Kong Svend; S. 106—107. Tidspunktet for Nedskrivningen c. 1200. Om Muligheden af en nærmere Bestemmelse ved Hjælp af Art. 30. Gjendrivelse af Thorsens Indvendinger herimod; S. 107—109. Hasses Opfattelse; S. 109. Lehmanns Anskuelser og Beviser mod deres Rigtighed; S. 110—111. Stadsrettens høje Ælde bestyrkes ved Ordbrugen og mange Reglers Indhold; S. 111—112. Hegels Teori om Stadsrettens successive Tilblivelse. Savn af systematisk Orden og Sammenhæng. Dog maa hele Samlingen antages at have foreligget c. 1200. Art. 87. Rigtig forstaaet afgiver den intet Modargument. Det samme gjælder Art. 81; S. 112—114. Stadsrettens Indhold. Særlig om Lagkjøbet og dets Oprindelse; S. 114—116. Stadsrettens senere Udbredelse til Nørrejylland; S. 116.

§ 16. Flensborgs Stadsretter 116.

Den latinske Text og Hertug Valdemars Stadfæstelse; S. 116—117. De fra Stadfæstelsen undtagne Artikler. Stadsrettens Forhold til Slesvigs Stadsret; S. 117. Den danske Text. Tidspunktet for dens Tilblivelse. Stadfæstelserne af 1314 og 1325; S. 117—118. Den danske Stadsrets Indhold; S. 118—119.

§ 17. Haderslevs Stadsret. Aabenraa Skraa 119.

Haderslevs Stadsret. Dens Udstedelse og Indhold. Fremmededen i Art. 23. Forholdet til Landsloven og Flensborg Stadsret; S. 119—120. Aabenraa Skraa. Dens Udstedelse. Bestemmelsernes Alder. Indholdet; S. 120—121.

§ 18. Ribe Stadsret. Kong Erik Glippings almindelige Stadsret og Landkirkeret 121.

Ribes ældste Stadsret. Dens Kilder; Paavirkningen fra Lübeck. Dens Indhold. Processuelle og civilretlige Regler; S. 121—123. Senere Tilføjelser. Disses Tilblivelse og Karakter. Kristoffer af Bajerns Bekræftelse af Stadsretten 1443; S. 123—124. Erik Glippings almindelige Stadsret. Er en Bearbejdelse af Ribe Stadsret. Landbirkeretten og Nyborg Stadsret. Deres Forhold til Ribe Stadsret; S. 124—125.

§ 19. Andre nørrejske og fynske Byers Stadsretter og Privilegier 125.

De ældre mindre omfattende Privilegier; for Randers 1311; for Kolding og Vejle 1327; for Aalborg; S. 125—127. De større Privilegier fra Kristoffer af Bajerns Tid; for Viborg 1440; for Aarhus 1441; for Kolding 1452; S. 127—128. Stadsretten for Skagen. Odense Stadsret. Er den gyldig udstedt forinden 1477? Privilegier for andre fynske Byer; S. 128—130.

- § 20. Skaanske Stadsretter og Privilegier..... 130.
 Begreberne Birk og Birkeret; S. 130. Den skaanske Birkeret. Først udviklet i Lund; S. 130—131. Tidspunktet for dens Tilblivelse. Art. 55—57 af yngre Oprindelse. De øvrige Bestanddele fra Tiden mellem 1215 og Valdemar II's Død. Gyldighedsomraade S. 131—133. Senere Privilegier for Lund, Malmø og Landskrona; S. 133—134.
- § 21. Sjællandske Stadsretter udenfor Kjøbenhavn og dermed sammenhængende lolland-falsterske Stadsretter 134.
 Roeskilde Stadsret. Udstedelse og Indhold, S. 134—135. Overførelse til Holbæk og andre sjællandske Byer; S. 135—136. Privilegierne for Slagelse, Stubbekjøbing, Nestved, Nakskov o. fl. Byer; S. 136—138.
- § 22. Kjøbenhavns Stadsretter..... 138.
 Kjøbenhavns Oprindelse. Stadsretterne af 1254 og 1294. Deres Bestræbelse for at værne om Biskoppens Interesser. Bestemmelser om Byens Styrelse; S. 138—140. Forskrifter rettede mod Oprør og Forræderi mod Bispen; S. 140—141. Personlige, familieretlige, formueretlige, processuelle, strafferetlige Regler; S. 141—142.
- § 23. Kristoffer af Bajerns Stadsret for Kjøbenhavn; Dronning Margretes og Kristoffer af Bajerns samt Kong Hans's almindelige Stadsret 142.
 Kongens Erhvervelse af Kjøbenhavn. Den danske Oversættelse af den ældre Stadsret. Stadsretten af 1443. Dens Indhold; S. 142—143. Dronning Margretes almindelige Stadsret; S. 143—144. Udvidelse af Stadsretten af 1443 til andre Byer. Særlig om Kong Hans første og andet Privilegium for Malmø og Landskronas Stadsret; S. 144—145. Kristoffer af Bajerns almindelige Stadsret; S. 145—146. Kong Hans's almindelige Stadsret. Spørgsmaal om dens Ægthed. Den bestemte Tidsangivelse uden Betydning. Kongens formentlige Bestræbelse for at gennemføre Retsfællesskab i de nordiske Riger; S. 146—148. De almindelige Statsretter have i hvert Fald kun subsidær Gyldighed; S. 148—149.
- § 24. Fælles Privilegier for Landenes Kjøbstæder 149.
 Fdg 15 Febr 1422 og dens Tendens S. 149—150. Privilegierne af 1472, 1481 og 1502 og deres Indførelse af Fællesrepræsentationer for Kjøbstæderne; Fdg af 1475 og 1477; Datidens Handelspolitik; S. 150—151. Fiskeriordninger for Fiskerbyerne ved Øresund S. 151—152.
- § 25. Birkeret 152.
 Birk som Betegnelse for en undtagen Landjurisdiktion; saadanne Birkers Opstaaen; S. 152—153. Enkelte spredte Regler for Birkerne inden 1623; partikulær Sædvaneret; Birkeretten af 1623; S. 153—155.

Søretter.

- § 26. Stadsretternes søretlige Bestemmelser. Den visbyske Søret 155.

De ældre Stadsretter S. 155—156. Fremmede Samlinger. Rôles d'Oléron. Disses Overførelse til Flandern. Den amsterdamske Ordinance af 1407; S. 156—157. Den flanderske og hollandske Sorets Forening til »Waterrecht«. Ghemens Tilføjelse af lybske Soretsregler i Udgaven af 1505. Hans Henførelse af Samlingen til Visby; S. 157—158. Den visbyske Sorets senere Udbredelse; S. 158.

- § 27. Apokryfe Soretter. Frederik II's Soret 159.
Kong Hans's Soret. Indholdet hentet fra Kristoffer af Bajerns svenske Stadsret; S. 159. Kristian III's Soret. Er en Gjengivelse af større Partier af den visbyske Soret; S. 160. Frederik II's Soret S. 161.

Retssamlinger for Landene.

- § 28. I. Kirkelige Samlinger 161.

De almindelige Retssamlinger indeholde ingen Kristenret. Derimod findes for Sjælland og Skaane særlige Kirkelove; S. 161. Deres Fremkomst ved Foreninger mellem Kirken og Lægfolket; Indholdet bestemt herved; S. 162. Den sjællandske Kirkelov S. 162—163. Den skaanske Kirkelov. Dens Forord. Bemærkningen om Tord Gældkær er muligvis et senere Indskud; iøvrigt maa Forordet anses for ægte; S. 163—164. Efterskriften findes ikke altid og stemmer ikke overens; S. 164. Tidspunktet for Tilblivelsen sættes derfor i Henhold til Forordet mellem 1158 og 1177, vistnok før 1171, da sj. Kirkelov synes at have benyttet sk. Kirkelov som Kilde, rimeligvis ogsaa før 1161; S. 164—166. Kirkelovenes Indhold. Forhold mellem sj. Kirkelov og V. sj. Lov. Senere Stridigheder om sk. Kirkelov; S. 166—168.

- § 29. II. Verdslige Samlinger. Almindelige Bemærkninger . 168.

- § 30. Den skaanske Retssamling 168.

Haandskrifter og Udgaver. Runchaandskriftet; S. 168—169. Den skaanske Samling er ingen egentlig Lov. Bevis herfor i dens Gjengivelser af modstridende Anskuelser; S. 169—170. Tilblivelsestiden er Valdemar II's Regering inden Fdg om Jernbyrds Afskaffelse. Inddelingen i Bøger og Kapitler; S. 170—171. Stykkerne om bodløst Maal. Deres Alder i Forhold til sk. Lov; S. 171—173.

- § 31. Andreas Sunesøns Parafras af den skaanske Rets-samling 173.

Forholdet mellem Parafrasen og sk. Lov. Begge ere selvstændige Bearbejdelser af ældre danske Texter. Bevisførelse herfor; S. 173—174. Parafrasen er lidt yngre end sk. L. S. 174—175.

- § 32. De sjællandske Retssamlinger. I. Valdemars sjællandske Lov 175.

De to sjællandske Samlinger; de have ikke havt Gyldighed i forskellige Dele af Landet; S. 175. Valdemars sj. Lov. Ingen formel Stadfæstelse. Tilblivelse gennem Lovforedragene. Den ældre og den yngre Textrække; S. 175—177. Forholdet til Kirkeloven og derved begrundede Antagelser om Alderen. Forholdet til sk. L.

En Række Bestemmelser herfra overførte til V. sj. L.; S. 177—178. Arvebogen og Orbodemaal overførte fra V. sj. L. til Skaane. Overførelsen sket senere end sk. L., men maaske efter et ældre sjællandsk Haandskrift. Ere Afskrifterne formelig reciperede i Skaane? S. 178—180. De til Skaane overførte Bestanddele af V. sj. L. ere fra Tiden før 1171 og vistnok fra Tiden efter Borgerkrigene; S. 181—182. I den foreliggende Skikkelse stammer Loven derimod fra Tiden efter Sk. L.; S. 182. Artiklerne om Trældom og Tyveri ere egentlige Lovforskrifter, affattede med skaansk Ret som Forbillede; S. 183. Tidspunktet for Affattelsen maa sættes til Valdemar II's Tid; S. 184—185.

§ 33. De sjællandske Retssamlinger (Fortsættelse). II. Eriks sjællandske Lov..... 185.

Udgaver. Samlingens Tilblivelse ved Forening af en Flerhed af Opskrifter. Stoffets Ordning; S. 185—186. Den væsentligste Del af Indholdet maa antages at hidrøre fra Lovforedrag. Dog kunne enkelte Tillæg skyldes nye Vedtægter. Særlig om Bestemmelserne i E. sj. L. III—46 til 49; S. 186—188. Ansættelsen af Værdiforholdet mellem Mark Penge og Mark Sølv i E. sj. L. III—46 er en singular Regel, der ikke udelukker, at Artiklen er af yngre Oprindelse; S. 188—189. Andre yngre Forskrifter. Bestemmelser, som ere ældre end V. sj. L. Hører E. sj. L. I—17 herhen? S. 190—191. Forholdet mellem de to sjællandske Samlinger. Tidspunktet for E. sj. L.'s Tilblivelse. Reglen i E. sj. L. III—18; S. 191—192.

§ 34. Jyske Lov 192.

Lovens Fortale. Tidspunktet for Udstedelsen; S. 192—193. Lovens Kilder. Ældre jyske Samlinger. Hvitfeldts Beretning om deres Opbrænding. Reformer i jysk Ret i Tiden før Lovens Udstedelse; S. 193—194. Har J. L. først indført Retsfællesskab paa det jyske Retsomraade? S. 194—195. Sk. L.'s Indflydelse paa Affattelsen af J. L. J. E. Larsens Teori om et middelbart Slægtskab mellem disse Love. Hans Grunde herfor: J. L.'s Forbigaaelse af visse i Sk. L. omhandlede Emner og ufuldkomnere Affattelse af de fælles Regler er uden Betydning; S. 196—198. Aarsagen til, at man har benyttet skaansk og ikke sjællandsk Ret; S. 199. J. L.'s Forhold til Sachsen-spiegel og Romerretten. Den kanoniske Rets Benyttelse som Kilde; S. 199—201. J. L.'s Gyldighedsomraade. Den ældre Opfattelse af Loven som en Rigslov. Gjendrivelse af denne Opfattelse; S. 201—202. Den latinske Oversættelse af J. L. Paavisning af, at den ikke er Udkastet til den danske Text; S. 202—203. Hasses Teori om J. L. som en dansk Gjengivelse af en latinsk Rigslov; S. 203. Haandskrifter og Udgaver af J. L. Fdg 14 Aug. 1590; S. 203—204.

§ 35. Tords Artikler 204.

Litteratur og Udgaver S. 204—205. Artiklernes Gyldighedsomraade S. 205. Den latinske og de danske Texter. Den latinske er Originalen; S. 205—206. Tilblivelsestiden. Oplysningerne herom i Art. 53; S. 206—207. Oplysninger hentede fra Indholdet. Forholdet til Hdf. 1282. Fdg.r 1284 og 1304; S. 207—208. Den i Fdg 1304 omtalte Oversættelse og Revision af »legibus scriptis in Tord(One)«; herved sigtet til Artt. 1—53; S. 208—209. Artt.

54—97 er et Forslag fra et af Kommissionens Medlemmer; S. 209. Forfatteren af Artiklerne er Tord Litle. Beviser herfor hentede fra Fdg 1304, fra Haandskrifterne og fra Artiklernes Indhold; S. 209—211. Mange af de ny Regler kunne bedst tænkes opstaaede gennem Landstingets Praxis; S. 211. Resumé af Fremstillingen om Artiklernes Tilblivelse; S. 212—213. Deres Stadfæstelse og senere Anvendelse i Praxis; S. 213.

Forordninger og Privilegier for enkelte Lande.

§ 36. I. Forordninger for Landene; 213.

Forordningsmyndigheden udøves fra først af indenfor Landene, ikke for hele Riget; S. 213—214. Kongens Forordningsmyndighed. Forordningers Udstedelse paa Danehoffet; S. 214. Forordninger for Skaane; S. 214. Fdg om Jernbyrds Afskaffelse. Brevet til Bara Herred. Den Dalbyske Forordning. Privilegierne af 1317; 1481; S. 214—217. Forordninger for Sjælland S. 217. Forordninger for Jylland. Fdg 1 Sept. 1466 og dens Indhold; S. 217—218.

§ 37. II. Vedtægter for enkelte Dele af Landene 219.

Almindelige Bemærkninger S. 219. Vedtægter for Lunds Stift af 1380; S. 219. Lollands Vilkaar. Deres Udstedelse uden Kongens Medvirkning. Indholdet, særlig Reglerne om Vornedskabet; S. 219—221. Fyens Vedtægter S. 221. Bornholms Vedtægter. Stadfæstelse af Ærkebisp. Indholdet; S. 221—222.

§ 38. Forordninger, der danne Overgangen til Rigslovgivningen 222.

Rigslovgivningens Oprindelse. Danehoffernes Betydning. De fælles Love udgaa fra først af særskilt for de enkelte Lande; S. 222—223. Forordningerne af 1284. Særlig om den jyske Fdg. De to Opskrifter. Den korteste er kun et Udkast; S. 223—224. Dette er blevet væsentlig forandret paa Danehoffet, saa at Indholdet er blevet mere specifik jysk; S. 225—226. Fdg 1304. Det bevarede Exemplar er givet for Jylland. Tvivlsomt, om tilsvarende Forordninger ere udstedte for de andre Lande. Indholdet; S. 226—227. Fdg 1396. Given paa en Rigsforsamling i Viborg. At Landstinget omtales beviser intet. Indholdet er væsentlig Rigsret; men Fdg er kun udstedt for Jylland og Fyen; S. 227—229.

Almindelig Rigslovgivning.

§ 39. Indledende Bemærkninger 230.

§ 40. Haandfæstninger 230.

Ordets Betydning S. 230. I. De af regerende Konger udstedte Haandfæstninger. Erik Glippings Haandfæstninger. Den foreløbige af 19 Marts 1282. Den endelige af 29 Juli s. A.; S. 231. Haandfæstningens Tilblivelse ved Gejstlighedens Mægling mellem Kongen og Stormændene. Indholdet. Mange af Reglerne i Menigmands Interesse; S. 232—233. Hdf. 24 Maj 1360. Dens Udstedelse. Indholdet viser en Blanding af Overenskomst og Lov. Kongens

Tilsagn; S. 233—234. Medunderskrivernes Tilsagn om at værne om Orden og Fred; S. 234—235. II. Valghaandfæstninger S. 236. Er den ældste Række Haandfæstninger udstedt paa Rigsforsamlinger? S. 236—237. Constitutio Valdemariana. Kristiern I's Bekræftelse af den. Har den hørt til Valdemar III's Hdf.? Grunde imod denne Anskuelses Rigtighed; S. 238—240.

- § 41. Rigsvedtægter 241.
Begrebet. Hdf. 1360. Vedtægten 1377; S. 241.

- § 42. Rigslovgivningen indtil Kong Kristian II's Love 241.

Forordninger og Reskripter S. 241—242. Det Abel-Kristofferske Udkast. Er ikke Kong Valdemars Lov. Grunde herfor. Bestemmelserne om Lettelse af Almuens Kaar tale for en Henførelse til Abels Tid; S. 242—244. Forskrifter om de andre Stænder. Processuelle Regler om Kongebreve. Straffebestemmelser; S. 244—245. Fdg om Majestætsforbrydelse. Er et Udkast fra Kristoffer I's Tid. Fdg's Indhold. Rimeligvis affattet af en fremmed Gejstlig; S. 245—247. Fdg 1276; S. 247—248. Fdg 20 Marts 1282. Har neppe havt Gyldighed; S. 248. Fdg af Marts 1283; S. 248—249. Fdg 1 Juli 1354. Bemærkninger om Indholdet; S. 249—250. Fdgr fra Kristoffer af Bajerns Tid; S. 250—251. Kristian I's og Kong Hans's Forordninger; S. 251.

- § 43. Kristian II's Love 251.

Vidnesbyrd om Kristian II's Love i Hdf. 1523 og hos Hvitfeldt; S. 251—252. Den ældste Opfattelse af den gejstlige Lov som en almindelig Rigslov. K. Rosenvinges og J. E. Larsens Anskuelser; S. 252—253. Det bevarede Haandskrift er kun et Udkast til Loven. Efterskriften er uægte; S. 253—254. Udkastet behøver ikke at være udarbejdet efter verdslige Loves Udstedelse; J. E. Larsens Argumentation er ikke afgjørende; S. 254—256. Er Udkastet nogensinde blevet til Lov? Vidnesbyrd herom i Praxis, i Bisp Lauge Urnes Breve og hos Hvitfeldt; S. 256—257. Nærmere Fixering af Tidspunktet for Udstedelsen ved Hjælp af Fdg om Vrag; S. 257—259. Den verdslige Lov. Afvigelser mellem Haandskrifterne. Larsens Forklaring heraf; S. 259. Haandskriftet i Malmø Raadstuearkiv. Sammenligning mellem dette og de andre Haandskrifter; S. 259—261. Det Uldallske Haandskrift og Resens Udgave indeholde Afskrifter af det oprindelige Lovudkast og ikke Loven for Sjælland. Bevisførelsen herfor; S. 261—263. I dette Udkast er der foretaget visse Forandringer, inden Loven endelig er affattet og udstedt først for Fyen, dernæst for Skaane og tilsidst for Jylland; S. 263—265. Verdslige Lov skulde ikke blot have subsidær Gyldighed; S. 265. Lovenes Kilder; S. 266.

- § 44. Frederik I's Ordinanser .. . 266.
Recessen i Odense. Ordinansen 1530. Forordninger; S. 266—267.

- § 45. Ordinanser fra Mellemriget 267.
Ordinanserne 3 og 4 Juli 1533; S. 267—268.

- § 46. Kong Kristian III's Recesser 268.
Trangen til Reformer. Planen om en almindelig Lovbog; S. 268—269. De 5 københavnske Recesser. Reces 1536. Dens Ud-

stedelse paa en Rigsdag. Reces 1537 og den odenseske Reces 1539; S. 269—270. Recesserne 1540 og 1547; S. 271. Dronningborgske Reces. Reces 1557. Koldingske Reces. Kr. III's Forordninger; S. 271—273.

§ 47. Frederik II's Lovgivning..... 273.

Kallundborgske Reces. Ordinansen om Ægteskabssager. Forordninger; S. 273—274.

§ 48. Kristian IV's Lovgivning..... 275.

Den lille Reces. Den store Reces 1643. Dens Indhold. Forordninger; S. 275—276.

§ 49. Slutningsperioden..... 277.

Kongeloven. Provisionalordinansen. Forordninger S. 277—278.

§ 50. Rigens Ret..... 278.

Rigens Ret i Betydning af den for hele Riget fælles Ret; S. 278—279. Særlig om den af Rigsorganerne skabte fælles Ret; S. 279. Den i Haandskrifterne bevarede Samling af Rigens Ret. Dens Tilblivelsestid ligger omkring 1425. Artt. 8—11. Kunne føres tilbage til Processen om Sønderjylland. Fra dem stammer Benævnelsen Rigens Ret; S. 279—282. Senere omfatter denne Benævnelse hele Samlingen; S. 282—283. Artiklernes Oprindelse fra Vidnesbyrd og Rigsretternes Domme; S. 283—284. Have alle de opskrevne Sætninger været gjældende over hele Riget? S. 284—285. Samlingens Nedskrivning har havt praktiske Øjemed; S. 285—286. Rigens Rets Dele. Grundlaget for denne Procesmaade skabtes ved Hdf. 1282. De nærmere Regler udformes gennem Praxis; S. 286—288. Instrux til at forfølge Rigens Ret og Dele. Fdg 1621; S. 288—289.

§ 51. Tillæg..... 289.

Fælles nordiske Retskilder. Unionsbrevene. Brevet af 1397. Dets Indhold. Efterskriften. Den deri bebudede Udfærdigelse af Pergamentsbreve har ikke fundet Sted. Senere Breve; S. 289—292. Traktater S. 292.

Tilføjelser..... 293.

Rettelser..... 294.